

TÜRK VERGİ SİSTEMİNDE YER ALAN ELEŞTİRİ KONULARI VE ÖNERİLER

I- ELEŞTİRİLER VE DAYANAKLARI

1) Genel olarak vergi sistemi ile ilgili eleştiriler

Genel olarak Türk Vergi Sistemi, kayıtdışılığı önlemede aciz kalmaktadır. Bunun nedeni sahte ve muhteviyatı itibarı ile yanıltıcı belge kullanımının yaygın olması olduğu gibi vergi sisteminin harcama ve tasarrufların kaynağının tespitini sağlayacak yapıya sahip olmamasından kaynaklanmaktadır. Vergi mevzuatının sık sık değişmesi de sistemi karmaşık hale getirmekte, uyum sorunu yaratmaktadır.

Vergi sisteminin para akışını kavrama yoluna gitmesi gerekirken malı takip etmesinin de vergilendirmede zaafiyet yaratmakta olduğu görülmektedir.

Vergi cenneti ülkelerin tespit edilerek yayınlanmamış olması vergileme kaynaklarının azalmasına ve vergi gelirlerinin kavranamamasına yol açmaktadır.

Türkiye, OECD ülkeleri arasında, vergi yükü en az olan ülkelerdendir. Toplam vergi gelirlerinin GSYH'ye oranlanması ile bulunan vergi yükü, 2011 yılı itibarıyla bazı OECD ülkelerinde aşağıdaki gibidir.

<u>Ülkeler</u>	<u>Vergi Yükü (%)</u>
Avusturya	42
Fransa	44
İspanya	31
İngiltere	35
ABD	25
Almanya	37
Türkiye	25

Ayrıca Türkiye, elde edilen vergi gelirleri için harcanan tutarların en düşük seviyede olduğu ülke konumundadır. Aşağıda bazı ülkelerin vergi idarelerince yapılan vergi harcamalarının, toplam net vergi gelirlerine oranı verilmiştir.

<u>Ülkeler</u>	<u>Harcama/ Vergiler (%)</u>
Polonya	2,73
İspanya	0,86
İngiltere	0,83
Fransa	1,2
Almanya	1,4
Brezilya	0,91
Arjantin	1,23
Türkiye	0,76

Yukarıda da belirtildiği üzere Türkiye vergi tahsilatını en düşük harcama ile gerçekleştiren ülkedir. Gelir İdaresinin başarılı olması için vergi harcamalarına daha fazla kaynak ayırması gerekir.

2) Gelir üzerinden alınan vergiler ile ilgili eleştiriler

Türk Vergi Sisteminde Gelir üzerinden alınan vergilerin payı dolaylı vergilere kıyasla oldukça düşük oranda kalmıştır. Bu durum vergi sisteminin gayri adil olması sonucunu doğurmuş bulunmaktadır.

Öte yandan gelir üzerinden alınan vergiler içinde de beyana dayalı vergilerin payı yok denecek kadar azdır. 2017 yılında Gelir Vergisi tahsilatı içerisinde, beyana dayalı Gelir Vergisinin oranı yüzde 4'tür (5 milyar TL / 112 milyar TL). Gelir Vergisi beyannamesi veren 3,5 milyon mükellef, 2017'de 5 milyar TL Gelir Vergisi ödemiştir. Kişi başına düşen aylık Gelir Vergisi, 119 TL'dir. Bu da göstermektedir ki beyana dayalı gelir vergisi mükelleflerince ödenen vergi, asgari ücretlinin ödediği vergi düzeyinin bile altında kalmaktadır.

2017 yılında Gelir ve Kurumlar Vergisi tahsilat toplamı 165 milyar TL, aynı yıl toplam vergi geliri tahsilatı ise 536 milyar TL dir. Bu durumda Gelir ve Kurumlar Vergisi tahsilat toplamının toplam vergi gelirlerine oranı yüzde 30 olmaktadır. Oysa AB ve OECD ülkelerinde bu oran, yüzde 50-60'lara kadar çıkabilmektedir. Gelir üzerinden alınan vergilerin yüzde 30 gibi son derece düşük bir oranda olması, vergilerin mali güce göre alınmasını öngören Anayasanın 73. maddesine aykırıdır.

İlk 100 mükellef beyana dayalı gelir vergisinin yüzde 20'sini ödemektedir. 2017 yılı vergi rekortmenleri listesinde yer alan ilk 100 Gelir Vergisi mükellefi toplam 1 milyar TL Gelir Vergisi ödemiş olup, bu tutar beyana dayalı Gelir Vergisi tahsilatı olan 5 milyar TL'nin yüzde 20'sine tekabül etmektedir. Diğer bir ifade ile ilk 100 mükellef toplanan her 100 lira verginin 20 lirasını öderken 3,5 milyon mükellef 80 lirasını ödemiştir.

Kurumlar Vergisi bakımından ise kurumlar vergisinin toplam vergi gelirleri içerisindeki payının yüzde 10'u bile bulmadığı görülmektedir. 760 bin Kurumlar

Vergisi mükellefinin ödediği ortalama vergi miktarı yıllık 70 bin TL'dir (53 milyar TL / 760 bin).

2017 yılı vergi rekortmenleri listesinde yer alan ilk 100 Kurumlar Vergisi mükellefi, toplam 25 milyar TL Kurumlar Vergisi ödemiş olup, bu tutar toplam Kurumlar Vergisi tahsilatı olan 53 milyar TL'nin yaklaşık yarısına tekabül etmektedir. Gelir ve Kurumlar vergisindeki bu tablo vergi sistemindeki çarpıklığı ortaya koymaktadır. Eđer ilk 100 mükellef değil de ilk 5.000 mükellef dikkate alınırsa durumun daha da vahim olduğu, neredeyse bütün vergi yükünün bu mükelleflerin üzerinde bulunduğu görülecektir.

3) Düşüklüğün nedenleri

Gelir üzerinden alınan vergilerin toplam vergi gelirleri içindeki payının az olmasının nedenleri birden fazla olup bunlardan bazılarını řu şekilde saymak mümkündür;

► İstisna ve muafiyetler gelir üzerinden alınan vergilerde vergi dışılığı artırmaktadır. Bazı gelir unsurları, ya hiç vergilendirilmemekte ya da asgari düzeyde vergilendirilmekte, bu da gelir düşüklüğüne neden olmaktadır.

İstisna ve muafiyetlerin çokluğu, mevzuatı karmaşık hale getirmekte, vergi kaybına sebep olmaktadır. 2015-2019 yıllarında istisna ve muafiyetler nedeniyle devletin vazgeçtiği ve vazgeçeceği vergi geliri tutarları aşağıdaki gibidir;

Yıllar	Vazgeçilen Vergi Geliri	Bütçe Açıkları
2015	79 milyar TL	-----
2016	90 milyar TL	29 milyar TL
2017	102 milyar TL	47 milyar TL
2018	114 milyar TL	72 milyar TL
2019	126 milyar TL	80 milyar TL

► Etkin ve yaygın bir vergi denetimi yapılamamaktadır. Vergi denetimlerinin düşük düzeyde kalması adeta vergi kayıp ve kaçağını teşvik edici rol oynamaktadır.

► Gelir vergisinde basit usulde vergilendirme esaslı sistemi bozucu etki yaratmakta, vergi kaybına yol açmaktadır. Basit usulde vergilendirilen 774 bin mükelleften sadece 226 milyon TL tahsilat yapılmış olup, kişi başına düşen vergi aylık 25 TL'yi bulmamaktadır. Oysa 2017'de Damga Vergisinden 15 milyar TL, Harçlardan ise 20 milyar TL olmak üzere toplam 35 milyar TL tahsilat yapılmıştır.

► Alt gelir gruplarından, özellikle de yoksulluk hatta açlık sınırında geliri olanlardan vergi alınması vergiye direnci artırmaktadır. Açlık sınırında, yani ayda 2 bin TL geliri olan bir kişi, gelirini eksiksiz olarak beyan ettiği takdirde adına ayda 336 TL Gelir Vergisi düşmektedir. Yoksulluk sınırında, yani ayda 6 bin TL geliri olan bir kişi için adına ayda 1.360 TL Gelir Vergisi hesaplanacaktır. İnsanların temel ve zaruri ihtiyaçlarını karşılamadan önce vergi ödemesini öngören bu sistem kayıtdışıılığı teşvik etmektedir.

Buna karşılık astronomik ücretler alan futbolcular, %15-%10-%5 oranlarında vergilendirilmektedir,

Diğer yandan ücretliler üzerindeki vergi ve sigorta primleri tutarı çok ağırdır. 2019 için belirlenen asgari ücretin neti 2.020 TL olmasına karşılık, işverene maliyeti 3.000 TL'yi aşmaktadır.

► Sermaye gelirleri ya hiç vergilendirilmemekte ya da düşük oranda vergilendirilmektedir. Repo, mevduat faizi, hazine bonosu gibi sermaye gelirleri, yüzde 10 ila 15 arasında vergilendirilirken borsa kazançlarında tevkifat oranı sıfırdır.

► Kurumlaşma oranının düşük düzeyde kalması da, kurumlar vergisi tutarının kazanç üzerinden alınan vergi gelirleri içindeki payının düşük kalmasına neden olmaktadır. Kurumlar Vergisi ancak bankalar ve birkaç bin büyük şirket tarafından ödenmektedir.

4) Katma değer vergisine ilişkin eleştiriler

Dahilde alınan katma değer vergisi, tabana yaygın olmayıp ancak belli sektör ve kişiler tarafından ödenmektedir. Bu da katma değer vergisi yükünün belli kişiler üzerinde kaldığını göstermektedir. Dahilde alınan KDV'yi de, sınırlı sayıda mükellef ödemektedir. 2017'de, 2,5 milyon mükelleften 55 milyar TL tahsilat yapılmıştır. Yaklaşık 1,5 milyon mükellef, 167 milyar TL Devreden KDV beyan ederek, devletten alacaklı durumdadır. Bu durum; zararına satış, stok artışı, yatırım malı alımı, istisna ve muafiyetlerden yararlanılması nedenlerinden kaynaklanmış olabilir. Ancak asıl neden; satışların belgesiz olması veya sahte fatura kullanılmasıdır.

Diğer yandan katma değer vergisi iadelerinde hazineye intikal etmeyen vergilerin iade edildiğinin görülmektedir. Bu durum, ihracatlara yönelik olarak yüklenen vergiler açısından sorunlar yaratmakta, katma değer vergisi kayıplarına yol açmaktadır. Sadece ihracat nedeniyle 2017 yılında 32 milyar TL KDV iadesi yapılmıştır. Bu şekilde, dahilde alınan KDV tutarının yüzde 60'ı iade edilmiş olmaktadır. Bu da hazineye girmeyen vergilerin iade edildiği görüşünü desteklemektedir.

KDV ile ilgili bir diğer önemli husus da, 2017'de tahakkuk eden dahilde alınan KDV'nin ancak yüzde 49'u tahsil edilebilmiş olmasıdır.

Sonuç olarak, Türk Vergi Sistemi kayıtdışılığı önlemekte acizdir, gayri adildir ve kamu harcamalarının finansmanında yetersiz kalmaktadır.

Vergi gelirlerinin kamu harcamalarını karşılayamadığı, bütçe açıkları ile ilgili aşağıdaki tablodan açık olarak anlaşılmaktadır.

Yıllar	Yıllar İtibariyle Bütçe Açıkları	Artış Oranı (%)
2016	29 milyar TL	-----
2017	47 milyar TL	62
2018	72 milyar TL	53
2019	80 milyar TL	11

Son iki yılda bütçe açıklarında bir sıçrama görülmektedir. 2019 yılı açığı düşük gibi görülüyor ise de bu rakamın tahmin olduğunu hatırlatalım.

Bütçe açıklarındaki bu artış, faiz giderlerinin de hızla yükseltmektedir.

Şöyle ki,

Ödenen Faiz Giderleri		
Yıllar	Faiz Gideri	Artış Oranı (%)
2017	56 milyar TL	-
2018	76 milyar TL	35
2019	117 milyar TL	54

Ödenen faizlerin boyutunu daha iyi anlamak için, bu tutarlar kurumlar ve gelir vergisi (beyana dayalı) tahsilatı ile mukayese edilerek aşağıdaki tablo hazırlanmıştır.

Faiz Giderlerinin, Kurumlar ve Gelir Vergisi (beyana dayalı) Tahsilatı ile Mukayesesi					
Yıllar	Faiz Gideri	KV	GV	Toplam Vergi	Faiz/Vergi %
2017	56 milyar TL	53 milyar TL	5 milyar TL	58 milyar TL	96
2018	76 milyar TL	70 milyar TL	7 milyar TL	77 milyar TL	98
2019	117 milyar TL	79 milyar TL	8 milyar TL	87 milyar TL	134

Tablodan da anlaşılacağı üzere, 2017 ve 2018’de ödenen faiz tutarı, Kurumlar Vergisi ve beyana dayalı Gelir Vergisi tahsilatına yakındır. 2019’da ise, faiz ödemeleri sözkonusu vergilerin tahsilatını aşacaktır.

II-ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Yukarıda açıklanan Türk Vergi Sistemindeki eleştiri konusu yapılan hususların Platformda görüşülmesi ve tartışılması sonucunda aşağıda belirtilen çözüm önerilerinin yapılması gereği ifade edilmiştir.

► Tasarruf ve harcamaların kaynağını tespit edecek bir vergi sisteminin yasal dayanaklarının düzenlenmesi gerekir.

► Her türlü harcama, belgelenmek ve beyan edilen gelirin belli oranını aşmamak kaydıyla gider kabul edilmelidir.

► İstisna ve muafiyetler daraltılmalı, vergi oranları düşürülmelidir.

► Basit usulde vergilendirme kaldırılmalıdır.

► Para hareketleri takip ve tespit ederek vergiyi doğuran olayı kavrayabilen bir uygulama yoluna gidilmelidir.

► Vergi denetimi yaygın ve etkin hale getirilmeli, vergi incelemesinde cari yıl denetimi esas alınmalı ve zamanaşımı 3 yıla inmelidir.

► Uzlaşma müessesesinin, otomatik indirim mekanizmasına dönüşmesi engellenmeli, daha fonksiyonel hale getirilmelidir.

► Vergi iadelerinde "Özel Esaslar" uygulamasının gözden geçirilmek suretiyle uygulanabilir duruma getirilmesi gerekir.

► Tahakkuk eden ancak ödenmeyen vergilerin tahsilinde vergi idaresi daha etkin hale gelmeli, gecikilmeden takibat işlemine başlanılmasına önem verilmelidir.

► KDV’de indirim müessesesi gözden geçirilmeli, her aşamada vergi oranları daha düşük tutulmalı, ödenen vergiler gider kaydedilmelidir.

► Vergi iadesi uygulaması yeniden ele alınarak, ihracatçıya yurda getirdiği döviz karşılığı prim ödemesi yapılması esasına gidilmesi ele alınmalıdır.

► Vergi cenneti ülkelerin hangileri olduğu bir an önce ilan edilmelidir.

► Af ve benzeri yapılandırma kanunlarının çıkmayacağı güvencesi verilmelidir.

► Kamuoyu, toplanan vergilerin israf edilmediğine ikna edilmelidir.

► Bundan sonra yapılacak vergi reformlarında öncelikli hedef, ülkemizdeki kayıtdışı ekonominin kayıt altına alınması, mali tabloların gerçeği aksettirmesi ve vergi beyanlarının doğru şekilde hazırlanmasının sağlanması olmalı, vergi gelirlerini arttırmak sonraki aşama olmalıdır.

► Vergi idaresi; Yeminli Mali Müşavirlere güvenmeli, ciddi ihbar olmadıkça tasdik kapsamında olan mükellefler vergi incelemesine tabi

tutulmamalı, YMM'nin bilgi birikimi ve tecrübesinden daha fazla yararlanılmalı, tasdik hizmeti satın alan mükelleflere vergi avantajı tanınmalıdır.